

1981

Het kinderuurtje

‘Juffrouw Armstrong? Juffrouw Armstrong, hoort u mij?’

Ze hoorde hem, hoewel ze niet scheen te kunnen antwoorden. Ze was zwaar beschadigd. Kapot. Ze was aangereden door een auto. Het kon haar eigen schuld zijn geweest, ze was afgeleid geweest – ze had zo lang in het buitenland gewoond dat ze waarschijnlijk de verkeerde kant op had gekeken toen ze in de schemering van hartje zomer Wigmore Street overstak. *Tussen duisternis en licht.*

‘Juffrouw Armstrong?’

Een agent? Of iemand van een ambulance. Een officiële figuur, iemand die in haar tas moest hebben gekeken en iets had gevonden waar haar naam op stond. Ze was naar een concert geweest – Sjostakovitsj. De strijkkwartetten, alle vijftien, die in de Wigmore Hall werden gereserveerd in porties van drie per dag. Het was woensdag – het zevende, achtste en negende. De rest zou ze nu waarschijnlijk missen.

‘Juffrouw Armstrong?’

In juni 1942 was ze in de Royal Albert Hall geweest voor de concertpremière van de zevende symfonie, de *Leningrad*. Een man die ze kende had een kaartje voor haar geregeld. De zaal was afgeladen vol en er heerste een geestdriftige, indrukwekkende sfeer – het had net geleken of ze een waren met de mensen die werden belegerd. En ook met Sjostakovitsj. Ze hadden collectief hun hart voelen opzwellen. Heel lang geleden. Nu zonder enige betekenis.

De Russen waren hun vijanden geweest en toen waren ze hun bondgenoten, en daarna waren ze weer vijanden. De Duitsers net zo – de grote vijand, de ergste van allemaal, en nu waren ze onze vrienden, een van de pijlers van Europa. Wat was het allemaal een verspilde energie. Oorlog en vrede. Vrede en oorlog. Er zou nooit een eind aan komen.

‘Juffrouw Armstrong, ik doe alleen even deze kraag om uw nek.’

Ze merkte dat ze aan haar zoon dacht. Matteo. Hij was zesentwintig, het gevolg van een korte verhouding met een Italiaanse musicus – ze had jarenlang in Italië gewoond. Juliets liefde voor Matteo was een van de overweldigende wonderen van haar leven geweest. Ze maakte zich zorgen over hem – hij woonde in Milaan samen met een meisje dat hem ongelukkig maakte en daar had ze over lopen tobben toen de auto haar aanreed.

Liggend op het wegdek van Wigmore Street, aan alle kanten omringd door bezorgde omstanders, wist ze dat hier geen uitweg uit was. Ze was pas zestig, hoewel ze vermoedelijk lang genoeg had geleefd. Toch leek het allemaal ineens net een illusie, een droom die iemand anders was overkomen. Wat was het bestaan toch vreemd.

Er zou een koninklijk huwelijk plaatsvinden. Op ditzelfde moment, terwijl zij op het Londense plaveisel lag met deze aardige vreemde mensen om haar heen, werd ergens verderop een maagd klaargemaakt voor haar offer, om de behoefte aan pracht en praal te bevredigen. Overal hingen Britse vlaggen. Het stond buiten kijf dat ze thuis was. Eindelijk.

‘Dit Engeland,’ mompelde ze.

1950

Meneer Toby! Meneer Toby!

Juliet dook op uit de ondergrondse en liep Great Portland Street door. Toen ze op haar horloge keek, zag ze dat ze verrassend laat was voor haar werk. Ze had zich verslapen, het gevolg van een late avond in de Belle Meunière in Charlotte Street met een man die met het verstrijken van de avond steeds minder interessant was gebleken. Uit willoosheid – of misschien verveling – was ze aan tafel blijven zitten, hoewel de specialiteiten van het huis, *Viande de boeuf Diane* en *Crêpes Suzette*, hadden geholpen.

De ietwat glansloze man met wie ze zat te eten was een architect die zei dat hij bezig was ‘het naoorlogse Londen te herbouwen’. ‘Helemaal in je eentje?’ had ze nogal onaardig gevraagd. Ze had hem een – korte – kus toegestaan toen hij haar na afloop van de avond in de taxi had laten stappen. Eerder uit beleefdheid dan uit begeerte. Hij had per slot van rekening het etentje betaald, en ze was onnodig gemeen tegen hem geweest, hoewel hem dat kennelijk niet was opgevallen. De hele avond had haar nogal korzelig gemaakt. Ik ben een teleurstelling voor mezelf, dacht ze toen Broadcasting House in zicht kwam.

Juliet was producer bij de schoolradio, en toen ze Portland Place naderde merkte ze dat haar stemming versomberde bij het vooruitzicht van de saaie dag die voor haar lag: een afdelingsvergadering met Prendergast, gevolgd door een opname van *Vroegere levens*, een serie die ze onder haar hoede had genomen omdat Joan Timpson werd geopereerd. (‘Niets ernstigs, liefje.’)

De schoolradio had onlangs moeten verhuizen uit de kelder van Film House in Wardour Street en Juliet miste de vervallen losbandigheid van Soho. De BBC had geen ruimte voor hen in Broadcasting House, dus waren ze gestald aan de overkant van de straat op nummer 1 en staarden ze, niet zonder afgunst, naar hun moederschap, de grote, veeldekkige oceaanreus van Broadcasting House, waar de oorlogscamouflage inmiddels af was geboend en dat zijn boeg een nieuw decennium en een onbekende toekomst binnendreef.

In tegenstelling tot het onophoudelijke va-et-vient aan de overkant van de straat was het rustig in het gebouw van de schoolradio toen Juliet naar binnen ging. Door de karaf rode wijn die ze met de architect had gedronken had ze een heel duf hoofd en het was een opluchting om niet te hoeven deelnemen aan de gebruikelijke uitwisseling van ochtendbegroetingen. Het meisje van de receptie keek nogal nadrukkelijk naar de klok toen ze Juliet de deur door zag komen. Het meisje had een verhouding met een producer van de World Service en scheen te denken dat ze daardoor brutaal mocht zijn. Bij de schoolradio kwamen en gingen de meisjes van de receptie in een verrassend tempo. Juliet verbeeldde zich graag dat ze werden opgegeten door een of ander monster – misschien door een Minotaurus in het doolhofachtige inwendige van het gebouw – hoewel ze in feite gewoon werden overgeplaatst naar een meer aantrekkelijke afdeling aan de overkant van de straat in Broadcasting House.

‘De Circle Line had vertraging,’ zei Juliet, hoewel ze niet echt vond dat ze het meisje een verklaring, al dan niet waar, verschuldigd was.

‘Alweer?’

‘Ja, de verbinding op die route is heel slecht.’

‘Klaarblijkelijk.’ (De onbeschaamdheid van die meid!) ‘De vergadering van meneer Prendergast is op de eerste verdieping,’ zei het meisje. ‘Die is vast al begonnen.’

‘Ja, vast.’

‘Een dag uit het arbeidzame leven,’ zei Prendergast enthousiast tegen de rompgroep die zich om de tafel had geschaard. Diverse

mensen, viel Juliet op, waren weggebleven. Prendergasts vergaderingen vereisten een zeker uithoudingsvermogen.

‘Aha, juffrouw Armstrong, daar bent u,’ zei Prendergast toen hij haar in de gaten kreeg. ‘Ik begon al te denken dat we u kwijt waren.’

‘Maar nu ben ik weer terecht,’ zei Juliet.

‘Ik verzamel nieuwe ideeën voor programma’s. Een bezoek aan de smid in zijn smidse bijvoorbeeld. Van die onderwerpen die kinderen interesseren.’

Juliet kon zich niet herinneren dat ze als kind ooit geïnteresseerd was geweest in een smidse. Of dat ze dat nu was.

‘De natuur in met een herder,’ hield Prendergast vol. ‘Misschien in de lammertijd. Alle kinderen houden van lammetjes.’

‘Zit er niet genoeg over het boerenbedrijf in *Voor plattelandsscholen?*’ vroeg Charles Lofthouse. Charles had ‘op de planken gestaan’ tot zijn been in 1941 was weggevaagd door de bom in het Café de Paris en hij helemaal niet meer kon staan. Nu had hij een kunstbeen dat je nooit zou aanzien voor een echt been. Daardoor was iedereen aardig tegen hem, hoewel er niet echt een reden voor was om dat te zijn, want hij was humeurig van aard en het viel te betwijfelen of hij was opgeknapt van het verlies van een been. Hij was de producer van de serie *De club van ontdekkingsreizigers*. Juliet kon niemand bedenken die daar minder geschikt voor was.

‘Maar iedereen vindt lammetjes leuk, niet alleen plattelandskinderen,’ protesteerde Prendergast. Hij was algemeen programmadirecteur en dientengevolge behoorden ze allemaal op een of andere manier tot zijn kudde, nam Juliet aan. Tijdens het praten tuurde hij vaag naar de bovenkant van het keurig geschoren hoofd van Daisy Gibbs. Er mankeerde iets aan zijn ogen – een gasaanval tijdens de Eerste Wereldoorlog – en het lukte hem zelden iemand recht aan te kijken. Hij was een toegewijde methodist en een lekenprediker met een pastorale ‘roeping’, zoals hij Juliet had toevertrouwd bij een pot akelig slappe thee in de kantine toen ze zes maanden geleden van *Het kinderuurtje* in Manchester was teruggekeerd naar Londen en was begonnen bij de schoolradio. ‘U begrijpt vast wel wat het betekent om een roeping te hebben, juffrouw Armstrong.’

‘Ja, meneer Prendergast,’ had Juliet gezegd, omdat dat antwoord een stuk eenvoudiger leek dan ‘nee’. Dat wist ze uit ervaring.

Ze probeerde te bedenken aan wat voor hond hij haar deed denken. Een boxer misschien. Of een Engelse bulldog. Verfrommeld en nogal treurig. Hoe oud was Prendergast? vroeg Juliet zich af. Hij zat al sinds mensenheugenis bij de BBC, was erbij gaan werken in de pioniersfase, toen de omroep onder Reith nog in de kinderschoenen stond en was gevestigd in Savoy Hill. De schoolradio was Prendergast heilig – kinderen, lammetjes, enzovoorts.

‘Het probleem met Reith was natuurlijk,’ zei hij, ‘dat hij niet echt wilde dat de mensen van de radio genóten. Hij was ontzettend puriteins. Mensen moeten genieten, vindt u ook niet? We moeten allemaal een vreugdevol leven leiden.’

Prendergast was blijkbaar in gedachten verdiept – peinsde over vreugde, of eerder het gebrek eraan, veronderstelde Juliet – maar na een paar seconden leek hij zich te vermannen door even een schuddende beweging te maken. Een bulldog, geen boxer, concludeerde ze. Woonde hij alleen? vroeg ze zich af. Prendergasts burgerlijke staat was onduidelijk en interesseerde blijkbaar niemand genoeg om hem ernaar te vragen.

‘Vreugde is een bewonderenswaardig doel,’ zei Juliet. ‘Volstrekt onbereikbaar uiteraard.’

‘O lieve deugd. Wat een cynisme bij iemand die zo jong is.’

Juliet mocht hem, maar ze was misschien de enige. Ze trok een bepaald type oudere mannen aan. Die leken haar op een of andere manier verder te willen ontwikkelen. Juliet was bijna dertig en vond niet dat er nog veel te ontwikkelen viel. Daar had de oorlog al voor gezorgd.

‘Naar zee met de vissers,’ opperde iemand – Lester Pelling. Hij deed Juliet denken aan een van de ongelukkige jonge oesters van Lewis Carroll, *belust op nieuw vertier*. Hij was jongste technicus, pas zeventien, had nog maar net de baard in de keel gehad. Waarom was hij op deze vergadering?

‘Precies.’ Prendergast knikte minzaam.

‘Mijn vader was...’ begon Lester Pelling, maar hij werd afgebroken

door een volgend joviaal ‘precies’ van Prendergast, die zijn handen ophief in een gebaar dat eerder aan de paus dan aan John Wesley deed denken. Juliet vroeg zich af of ze ooit zouden weten wat de vader van Lester Pelling was. Visser, oorlogsheld, gek? Edelman, bedelman, dokter, pastoor?

‘Alledaagse verhalen van plattelandslui, dat idee,’ zei Prendergast. Wist hij dat Beasley van BBC Midlands aan een concept werkte voor een serie volgens dat principe? Een soort informatieprogramma voor de landbouw dat vermomd was als fictie, ze had het horen omschrijven als ‘Biggles gaat boeren’. (Wie zou daar in vredesnaam naar willen luisteren?) Juliet was een beetje nieuwsgierig. Was Prendergast de ideeën van anderen aan het stelen?

‘Werken in een katoenfabriek,’ zei Daisy Gibbs behulpzaam. Ze keek Juliet even aan en glimlachte. Ze was de nieuwe jongste programma-assistent, kersvers van Cambridge en bekwaamer dan strikt noodzakelijk was. Ze had iets geheimzinnigs wat Juliet nog moest doorgronden. Net als Juliet had Daisy geen onderwijsbevoegdheid. (‘Geen nadeel,’ had Prendergast gezegd, ‘absoluut niet. Wellicht juist het tegenovergestelde.’)

‘O nee, juffrouw Gibbs,’ zei Prendergast. ‘Het Noorden zal de industrie opeisen, of niet, juffrouw Armstrong?’ Juliet werd beschouwd als hun expert in alle noordelijke aangelegenheden, aangezien ze vanuit Manchester bij hen was gekomen.

Toen de oorlog voorbij was en haar land, in de gedaante van de geheime dienst, zei dat het haar niet meer nodig had, was Juliet overgestapt naar de andere grote nationale reus en was ze aan een carrière bij de omroep begonnen, hoewel ze het nog steeds, na vijf jaar, geen carrière vond, het was gewoon iets wat ze toevallig deed.

De BBC-studio’s in Manchester bevonden zich boven een bank in Piccadilly. Juliet was aangenomen als Omroepster. Met een hoofdletter. (‘Een vrouw!’ zei iedereen, alsof ze nog nooit een vrouw hadden horen spreken.) Ze had nog nachtmerries over de continuïteit – de angst om een stilte te laten vallen, door de piepjes heen te praten of domweg geen woorden meer te hebben. Het was geen baan voor bangeriken. Ze had dienst gehad toen er op een avond een

noodbericht van de politie was binnengekomen – af en toe werd er iemand gevaarlijk ziek en moest er dringend een familielid worden opgespoord. Bij deze gelegenheid werd er gezocht naar iemands zoon, ‘die zich vermoedelijk ophoudt in de omgeving van Windermere’ toen er ineens een kat verscheen in de studio (een voormalige bezemkast). De kat, een rode – dat was volgens Juliet de ergste soort kat – was op het bureau gesprongen en had haar gebeten – heel fel, waardoor ze onwillekeurig een gillette van pijn had geslaakt. Vervolgens was hij over het bureau gaan rollen, waarna hij zijn snuit langs de microfoon had gewreven terwijl hij zo hard aan het spinnen was dat alle luisteraars moesten hebben gedacht dat er een panter losliep in de studio, een dier dat bijzonder zelfvoldaan was omdat het een vrouw had gedood.

Uiteindelijk greep iemand het rotbeest bij zijn nekvel en rukte het weg. Juliet niesde zich door de rest van de mededeling heen en zette *Die Forelle* van Schubert vervolgens verkeerd klaar.

‘Volharding’ was het parool bij de omroep. Juliet had het Hallé Orchestra eens aangekondigd – Barbirolli die de *Pathétique* van Tsjajkovski dirigeerde – en had een vreselijke bloedneus gekregen toen ze net begon met: ‘Dit is de Northern Home Service.’ Ze had moed geput uit de herinnering dat ze in 1940, toen ze naar de nieuwsuitzending van negen uur had geluisterd, eens een bom op de radio had horen ontploffen. (O, verdraaid nog aan toe, had ze gedacht, niet de BBC.) De nieuwslezer, Bruce Belfrage, had even gezwegen – er klonk het gebruikelijke vreselijke kabaal dat een bom veroorzaakt – en toen was net een flauwe stem te onderscheiden die zei: ‘Alles in orde’, waarna Belfrage was verdergegaan alsof er niets was gebeurd. Wat Juliet ook had gedaan, hoewel haar bureau onder de bloedspatten had gezeten (háár bloed – doorgans alarmerender dan dat van een ander). Iemand had een bos koude sleutels tegen haar nek gehouden, een remedie die nog nooit had gewerkt.

Bij de BBC was natuurlijk niet alles in orde geweest, want op de verdiepingen boven de studio waren zeven personeelsleden om het leven gekomen, maar dat kon Belfrage niet hebben geweten, en zelfs